

AMASYA MERKEZ ESKİ ŞAMLAR MEZARLIĞI 1986 KURTARMA KAZISI RAPORU

MEHMET TEKTAŞ

Kültür ve Turizm Bakanlığı, Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün 3.3.1986 gün ve 1978 sayılı emirleri ile Amasya İl Merkezi, Eski Şamlar mezarlığı örenyerinde Amasya Müzesi Müdürlüğü'nce bir kurtarma kazısı yapılması uygun görülmüştür. Müze Müdürü Mehmet TEKTAŞ başkanlığında Müze Araştırmacısı Ahmet YÜCE, Memur Naim YILDIRIM, Mehmet ÇAYCI ve Bekçi Şahin KUL'dan oluşan ekiple yapılan çalışmalara 22 Nisan 1986 günü başlanmış, 21 Mayıs 1986 günü tamamlanmıştır. (29) gün süren çalışmalarda ortalama 10 işçi çalıştırılmıştır.

Son yıllara kadar İslam Mezarlığı iken Amasya Belediyesince iskân ve geçeköndü önleme bölgesi olarak ilan edilen sahanın Emniyet Müdürlüğüne polis lojmanları inşaat sahası olarak tahsis edilen 60 x 20 m.lik bölümünde zemin araştırması yapılmak üzere 1985 Nisan'ında paletli yükleyici (Loder) ile kuzey-güney istikametinde açılan 50 m.lik yarmanın batı kesiminde, kuzey uç noktasında yürütölen çalışmalarda 1B, 2B, 3B1c-2c, 3c, 4c açmalarından oluşöan yaklaşık 200 m² lik bir alan işlenmiş, bütçe imkânlarının elvermemesi üzerine çalışmalara son verilmiştir.

Kazı çalışmaları aşöğıdaki prensipler çerçevesinde planlanmış ve yürütölmüştür:

1. İlk defa başlanan bu kazıda sağlanan maddi imkânların alanın tamamı için yeterli olmayacağı göz önünde tutulmuş, inşaat için tahsis edilen alanın bir köşesinden başlanması daha uygun mütalaa edilmiştir.

2. Paletli yükleyici tarafından açılan yarmanın her iki tarafında tahriple ortaya çıkan mezarların kuzey kesiminde daha yoğun olması sebebi ile bu kesimde açma yapılması zaruri görölmüştür.

3. Kazı sahasının kuzey kesimi Eski Şamlar mezarlığı nekropol sahasının orta kesimine yakın olması sebebi ile mahiyeti bakımından daha çabuk ve kesin sonuç alınabileceğı düşünölmüştür.

Arazinin meyli itibarıyla çok miktarda toprak hafriyatı yapılmış, bu arada değışik seviyelerde, bir kısmı mezarlığın arındırılması sırasında alınmış, otuz'un üzerinde Müslöman mezarı ortaya çıkarılmıştır. Toprak

hafriyatı sırasında değişik formlarda kalın ve ince cidarlı, bir kısmı kırmızı astarlı, profil vermeyen seramik parçaları ele geçirilmiştir.

1B, 2B, 3B plân karelerinde aşağı seviyelere inildikçe orta kesimde çakıl taşları ile sıkışmış sert toprak tabakası ve büyük taş parçalarına rastlanmıştır. Ufak bir sel yatağı olması muhtemel görünmektedir.

Görülen lüzum üzerine çalışmalar loder hafriyat alanı kenarında 1C, 2C, 3C, 4C plân karelerinde yoğunlaştırılmış, ortaya çıkan gelişmeler üzerine biraz güneye kaydırılmıştır. B-C plan kareleri çizgisinde kuzey-güney istikametinde uzanan moloz taş örgülü 0,90 m. kalınlıkta bir duvar kalıntısına rastlanmıştır. Bu duvarın doğusunda bir adedi doğu-batı yönünde, diğeri kuzey-güney yönünde kenarı tuğla ve moloz taş örgülü, deforme olmuş, iki adet çocuk mezarı ortaya çıkmıştır. En üst tabakada yerleşen İslâmi mezarlar sebebi ile tahrip gören söz konusu mezarlarda kemiklerin hemen hepsinin erimiş olması dolayısıyla iskeletlerin yön tayinine imkân bulunamamıştır. Ancak, mezarların farklı yönlerde uzanmasına bakılırsa İslâmi mezarlardan olmadığı gerçeği ortaya çıkmaktadır.

Bu mezarların altında birbirine bitişik, altı adet grup mezara rastlanmıştır. Bunlar etrafı moloz taş, üstte bir sıra tuğla örgülü, iç kısmı hafif kırmızımtrak renkte, düz sıvalı ve üzerleri küfeki cins, kesme taştan kapak örtülü bir mimari tarzına sahiptir. Doğu-batı istikametine sahip bu mezarlardan 3C-4, 3C-6 hariç diğerlerinin toprakla dolu olduğu, 3C-4, 3C-5, 3C-6 mezarlarının kapak taşlarını muhafaza ettiği, esasında tamamının soyulduğu ve kısmen tahrip edildiği görülmüştür. 3C-2 mezar toprağı içerisinde elde edilen cam gözyaşı şişesi parçalarından başka herhangi bir buluntuya rastlanılmamıştır.

Bu mezarların güneyinde 4-C plan karesi içerisinde farklı üslupta mezarlar ortaya çıkmıştır.

4C-1, 4-C-2 ÇİFT MEZARI

Yukarıda sözü edilen ve kuzey-güney yönde uzanan moloz taş duvara paralel olan bu mezarlar, daha özenlidir. Etrafı moloz taş, üstte bir sıra 30 × 40 cm. ebatlı, tuğla örgülü ve iç kısmı kırmızımtrak renkte, düz sıvalıdır. Birbirine paralel olarak ve orta eksene göre simetrik bir konuma sahip mezarların arası tuğla dizileri ile yükseltilmiştir. Üzerlerinin büyükçe ve kalın tuğla ile örtülü olduğu görülmüştür. Diğerlerinde olduğu gibi bunlar da daha önce soyulmuş, mezar kapakları tahrip edilmiştir. 4C-1

mezarında diz kapağından aşağısı kalan insan iskeletine ve mezarların mimari yapısına göre, bu mezarda ölünün başı kuzeye gelecek şekilde gömüldüğü tespit edilmiştir. 4C-2 mezarının baş tarafından bir adet çok parçalı pişmiş toprak gözyaşı şişesi, 4C-1 mezarının ayak ucundan dört adet pişmiş toprak gözyaşı şişesi, 1 adet çok parçalı etüdlük beyaz cam gözyaşı şişesi elde edilmiştir.

4C-3 MEZARI

4C-1, 4C-2 çift mezarına göre 0,60 m. daha aşağı seviyede bulunan bu mezar, çift mezarla aynı vasıflara sahiptir. Diğerleri gibi soyulduğu, iskeletin tahrip edildiği görülmüştür. Hafriyat sırasında topraktan toplanan ince cidarlı, kırmızı astarlı pişmiş toprak testi parçalarından başka herhangi bir buluntu vermemiştir. Mezarın mimari yapısına bakılırsa 4C-1, 4C-2 çift mezar ile aynı yönde kullanıldığı kuvvetle muhtemeldir.

4C-4 MEZARI

Diğerlerinden farklı bir üslupla, mimari vasfı bulunmayan toprak mezardır. Sadece üstünün 4C-1, 4C-2 çift mezarı ve 4C-3 mezarında olduğu gibi tuğla blokları ile kapatıldığı tespit edilmiştir. Ancak diğerleri gibi soyulmuş ve toprak mezar olması sebebiyle daha çok tahrip görmüştür. Burada ölünün diğerlerinin aksine baş kısmı güneye gelecek şekilde gömüldüğü görülmüştür. Toprakla karışık biçimde pişmiş toprak gözyaşı şişesi elde edilmiştir.

Yukarıda belirtilen ve plânda gösterilen açmalardan başka paletli yükleyici tarafından açılan yarmanın doğu yüzeyinde kesit halinde beliren ve bu haliyle dikkat çeken mezarlara da müdahale edilmesi zaruri görülerek yandan açma yapılmıştır.

2D, 3D MEZARLARI

Nispeten büyük üst kısma doğru daralan bir yapıya sahiptir. Kalıntılara göre tonoz biçimli bir örtüye sahip olduğu kanaatine varılmaktadır. Bu kısımları tahrip görmüş ve içleri toprak dolmuştur. Çalışmalar sonucu bu mezarlarda her birinde doğu-batı yönünde iki ceset gömüldüğü tespit edilmiş, bu kesimde erimiş biçimde kemiklere rastlanmıştır.

7 D ÇİFT MEZARI

Kenarları, bir yüzeyi düzgün, ikişer adet kireçtaşı ile çevrili mezarın orta kısmı 30 × 40 cm. ebatlı tuğla dizileri ile bölünmüştür. Yine daha evvel açıldığı ve tahrip gördüğü için üst örtüsü hakkında bilgi edinilecek herhangi bir elemana rastlanılmamıştır. Ancak taş kapaklarla kapalı olduğu kuvvetle muhtemel görülmektedir.

İç kısmı, ince bir sıva tabakası ile kaplanmış ve kırmızı renkli, boğumlu, simetrik bir anlayışla girlandlarla tezyin edilmiş, aralarına stilize çiçek dolguları yerleştirilmiştir. Bu mezar 1974 yılında Amasya Müzesi Müdürlüğü'nce, buradan yaklaşık 400 m. kuzeyde Kulistepe mevkiinde yapılan kurtarma kazısında ortaya çıkan mezarlarla aynı özellikleri yansıtmaktadır¹.

Kazı alanı ve mezarların durumu şu şekilde özetlenebilir:

1 - Bir kısmı üzerine rastlayan İslami mezarlarca tahrip edilen kuzey-güney yönde uzanan duvarın mahiyeti ve fonksiyonu kesin olarak teşhis edilememiştir. Sonraki açmalarda ortaya çıkacak duruma göre değerlendirme yapılması sağlıklı sonuca ulaşılmasına imkân verecektir.

2 - Mezarların tamamının soyulduğu bir kısmında tahribata uğradığı görülmüştür.

3 - Mezar yönlerinde ve mezar içerisinde ölünün yatırılış yönlerinde belirli bir prensip olmadığı tespit edilmiştir.

4 - Mimari olarak kullanılan malzeme ve teknik bakımından farklı örnekler ortaya koymuştur.

Eski Şamlar mezarlığının islâmi mezar olarak kullanılmadan evvel de aynı amaçla kullanıldığı, bu kazı ile kısmen ortaya çıkarılan mezarların incelenmesi sonucu buranın nekropol alanı olduğu tespit edilmiştir. Mezar yapılarının ve buluntuların incelenmesi sonucu bu alanın Geç Roma dönemi özelliklerini yansıttığı görüşümüz kuvvet kazanmıştır. Bu alanın 30 m. kuzeyinde 1983 yılında açılan inşaat hafriyatında da bu özelliklere sahip mezarlara rastlanılmış, hatta daha alt tabakalarda moloz taş örgülü ikili üçlü gruplar halinde tonoz biçimli örtülü büyük büyük mezarlar ortaya çıkmıştır. Bu alanın 400 m. kuzeyinde, Kulistepe mevkiinde 1974 yılında yapılan kurtarma kazısı sonuçları da göz önüne alınarak topluca

¹ AMASYA KULİSTEPE NEKROPOL KAZISI ÖN RAPORU-Türk Arkeoloji Dergisi, Sayı: XXII-I-1975. Sayfa-109

değerlendirildiğinde güneyden kuzeye doğru bugün demiryolu ve iskân alanları altında geniş bir yer kapladığı kanaatimiz kesinlik kazanmaktadır.

Osman Fevzi OLCAY tarafından 1932 yılında kaleme alınan El Yazması “AMASYA TARİHİ ZEYLİ” adlı eserde, “ŞAMLAR MAHALLESİNDE ZUHUR EDEN LÂHİTLER” den bahsedilmiş ve bir krokisi çizilmiştir². Bugünkü kazı alanının kuzeyinde, demiryolu yarmasında açığa çıkmış, kemer örtülü, ikili üçlü mezar grupları kısmen kendini göstermektedir. Demiryolunun Amasya’dan 1924-1925 yılları civarında geçtiği hesaba katılırsa eserde bahsedilen lâhitlerin demiryolu kenarında ortaya çıkan mezarlar olduğu ortaya çıkmaktadır.

En doğru, en ilmî ve kesin sonuç kazı faaliyetleri devam ettirildiğinde elde edilecektir.

15 Ağustos 1986

² Osman Fevzi OLCAY-AMASYA TARİHİ ZEYLİ (El Yazma). 1932-Sayfa: 82

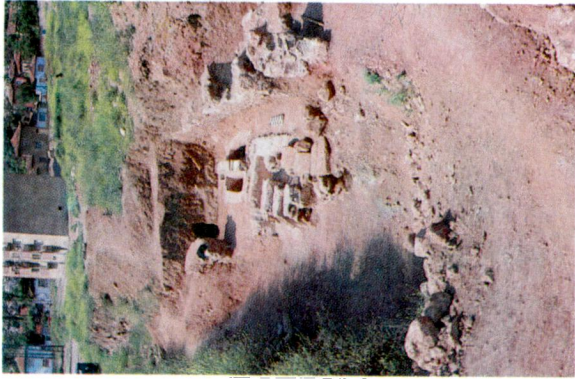
Res. 1 — Eski Şamlar Mezarlığı (Genel görünüm)

Res. 2 — Eski Şamlar Mezarlığı Kazısı (güneyden)

Res. 4 — Eski Şamlar Mezarlığı 3 C mezar grubu

Res. 3 — Eski Şamlar Mezarlığı Kazı Alanı (kuzeyden)

Res. 5 — Eski Şamlar Mezarlığı 3 C mezar grubu (kuzey-doğudan)

Res. 6 — Eski Şamlar Mezarlığı 4 C Çift mezarı

Mehmet Tektaş

Res. 7 - 4 C - 1 mezarı

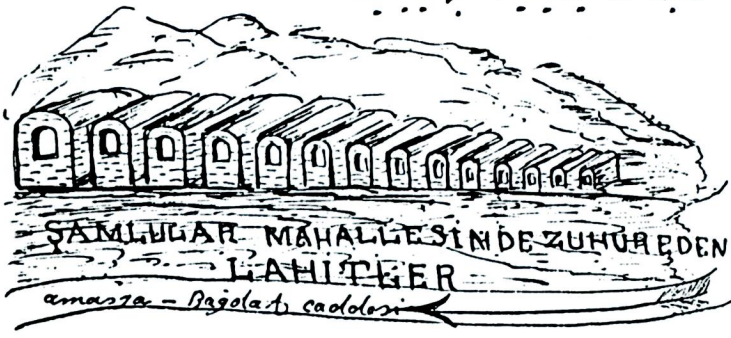

Res. 8 - 4 C - 1 mezarı buluntuları

Res. 9 — 7 C mezarı

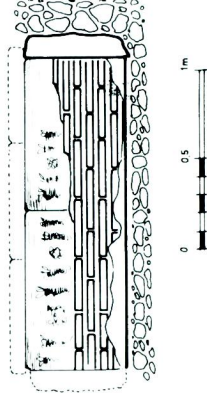
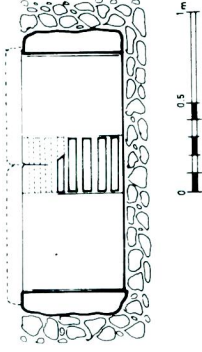
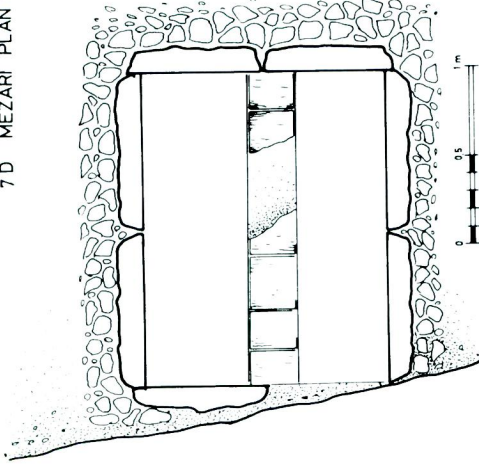
دولت تارخه کورسکه شغلت جملانکه در . جوکه قبه ناک
مجلس تکزور
مجلسه نه کورسکه در ده کجمله اولون سکه وفر خطنک انسانی
اتسانه
دولت جملان با بیلون عفرایته تحت الارض بته آلی نزه زمینه و
زیرده کورسکلون شغله کیکه برینه بنسبک اولورده اوقورسکه عدد
طه فراوز بیدون اسبوطه کرسطیل اتکل اوزلری قبه طرز زنده کرله اوزرله
موجوده معمول غایت منه اولفقدارر طرزانی ده قهیم عززلر عنده
ایلمس بر اثر اولورده خنده عورج بیاناتی نایب استکوره
ده جمله اناسی بولیم سهره ایلمسور .

Osman Fevzi Olcay, Amasya Tarihi Zeyli, 1933, S. 82 (el yazma).

AMASYA MERKEZ ESKİ ŞANLAR MEZARLIĞI KURTARMA KAZISI - 1986
7 D MEZARI PLAN VE KESİTLERİ

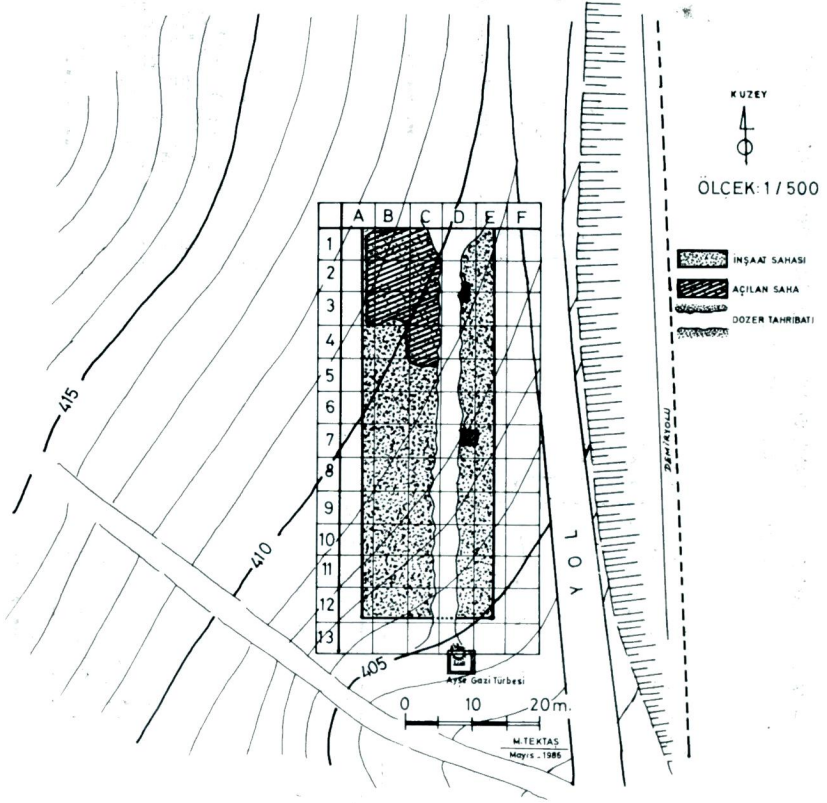

M. TEKTAŞ
MAYIS - 1986

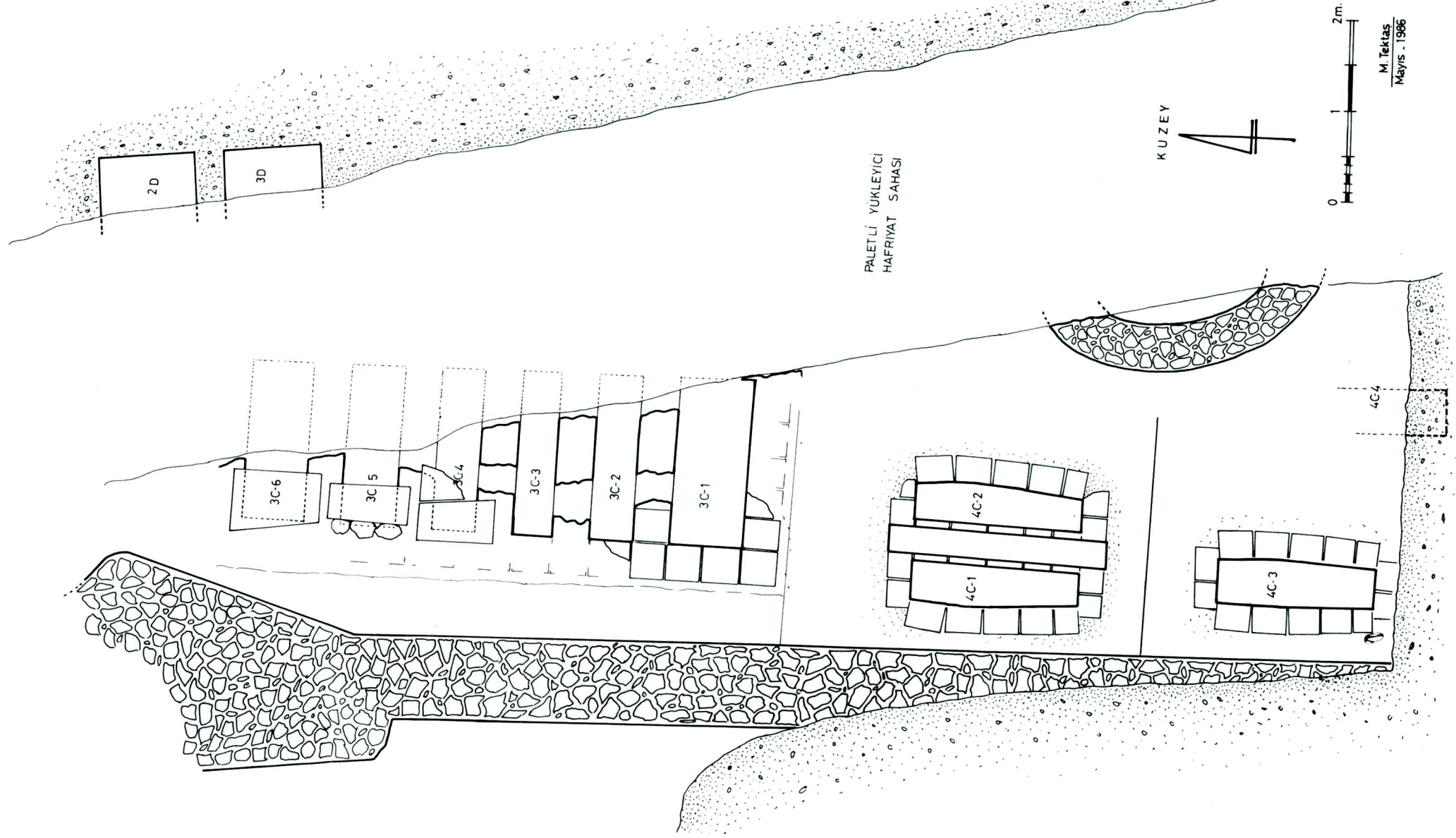
Mehmet Tektaş

Mehmet Tektaş

AMASYA MERKEZ ESKİ ŞANLAR MEZARLIĞI KURTARMA KAZISI - 1986

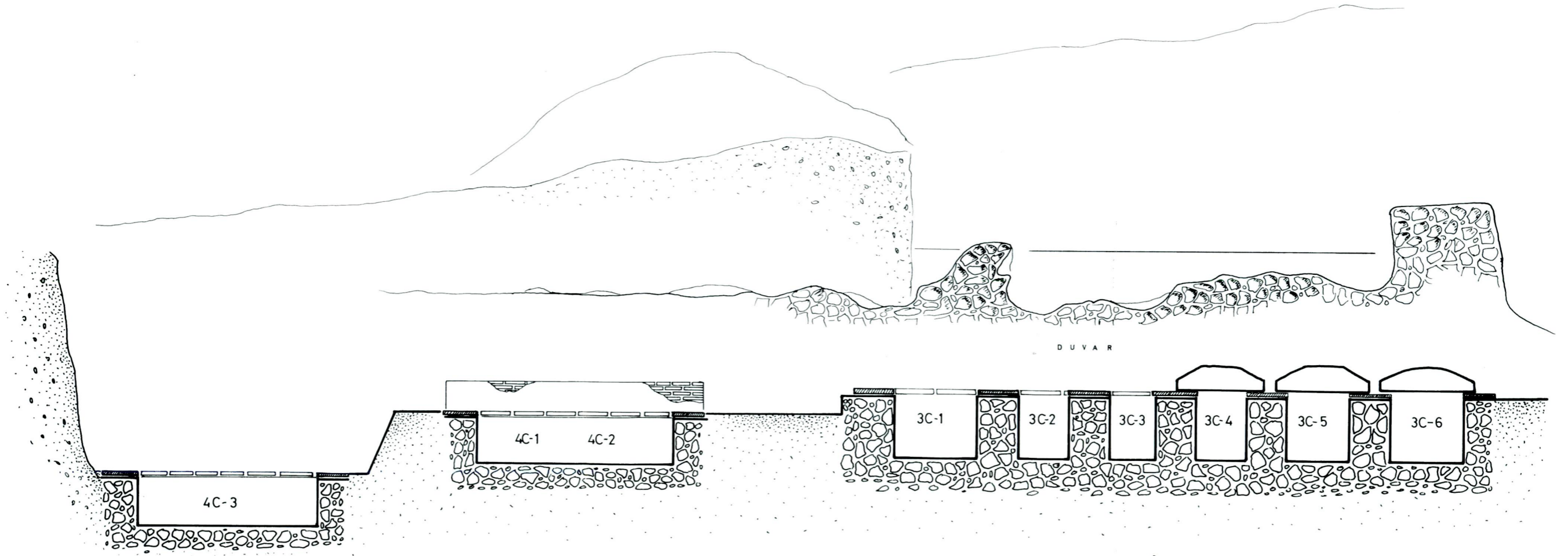

AMASYA MERKEZ ESKİ ŞANLAR MEZARLIĞI KURTARMA KAZISI -1986

Mehmet Tektas

AMASYA MERKEZ ESKİ ŞANLAR MEZARLIĞI KURTARMA KAZISI - 1986. KESİT

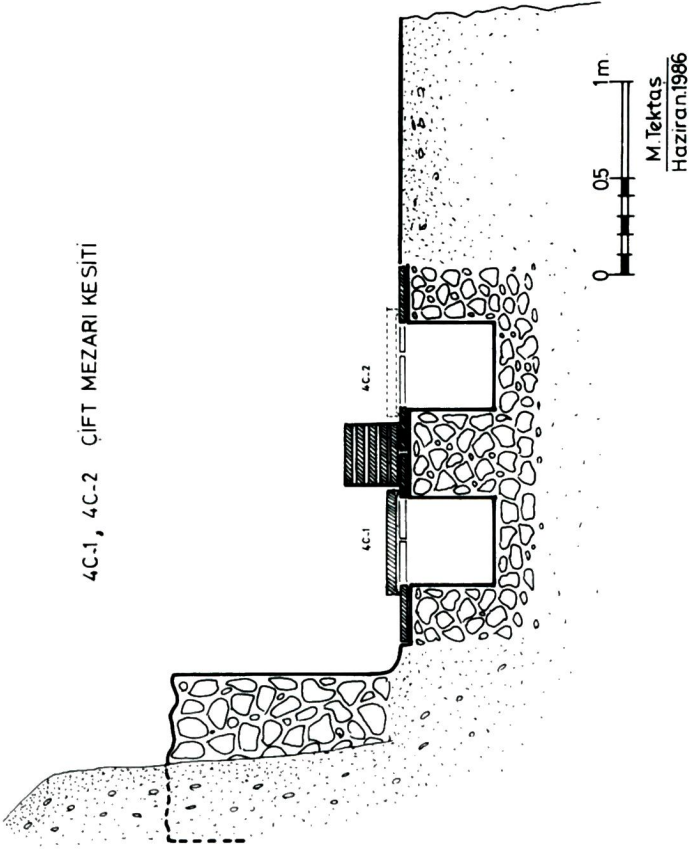
DUVAR

0 1 2 m.

M. Tektaş
Mayıs. 1986

4C-1, 4C-2 ÇİFT MEZARI KESİTİ

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page. The text is too light to transcribe accurately.